De tio viktigaste klimatåtgärderna för nötköttsgården.

Alla åtgärder som ingår på listan över de tio effektivaste klimatåtgärderna har värderats med poäng 5 när det gäller minskning av klimatgaser från gården. Hur åtgärderna sedan har rankats på listan beror på den sammanlagda totalpoängen för hur lätta de är att genomföra på gård, hur stor investeringskostnaden är och hur lönsam åtgärden är.

Fotograf: Ingrid Eriksson

1. Utfodra efter djurens behov och kapacitet genom att analysera vallfodret och beräkna balanserade foderstater utifrån analyserna
2. Arbeta för en god djurhälsa, hög överlevnad och hållbara djur
3. Ombesörj snabb utgång av improduktiva kor
4. Arbeta strategiskt för att gårdens betesmarker ska ge bästa avkastning
5. Säkerställ hög daglig tillväxt hos kalvar och ungnöt
6. Sträva efter en kalv per ko och år
7. Slakt vid optimal tidpunkt
8. Arbeta strategiskt med klimat, kretslopp och miljö på gården
9. Tillämpa ett strikt smittskydd
10. Minska lagrings- och utfodringsförluster för vallfoder

Postiv påverkan på biologisk mångfald

1. Utfodra efter djurens behov och kapacitet genom att analysera vallfodret och beräkna balanserade foderstater utifrån analyserna

Den effektivaste klimatåtgärden inom nötköttsproduktionen är att utfodra djuren efter behov och kapacitet. Det innebär att varken under- eller överutfodra med energi, protein, mineraler och vitaminer. Foderstaten ska också vara välbalanserad gällande fibrer med mera för en fungerande våmflora och ett högt foderutnyttjande. I den bästa av världar ska både djurens och fodrets fulla kapacitet ska tas till vara.

Vallfodret är basen och det mest dominerande fodermedlet i svensk nötköttsproduktion. Det är också det fodermedel som varierar mest i näringsinnehåll på grund av faktorer som olika skördetidpunkter, sorter, liggtider, jordmån med mera. Steg ett är därför att analysera vallfodret och utfodra rätt grovfoderparti till rätt djurkategori. Vallen är en effektiv gröda för kolbindning och med en stor vallfoderandel i foderstaten kan större del av kolbindningen i vallen tillgodoräknas nötköttet. Enligt RISEs beräkningar finns det en potential för att markkol kan minska klimatavtrycket för nötkött med 20 %.

Överutfodring bidrar till näringsläckage och ökat svinn. Det leder också till överhull vilket i sin tur ger minskad fertilitet, ökad sjuklighet och kalvningssvårigheter hos dikor. En underutfodring av till exempel protein gör att det växande djurets kapacitet inte tas tillvara och en större andel av fodret går till underhåll och en mindre andel till tillväxt, vilket ökar klimatbelastningen. Det kan också leda till ökad sjuklighet hos djuren. Att analysera vallfodret och beräkna foderstater har utöver en hög effekt på utsläpp av klimatgaser en låg investeringskostnad, det är lätt att genomföra och är lönsamt. Allt fler av svenska nötköttsproducenter gör detta redan idag, men det finns en stor potential både på gårdsnivå, och för branschen i stort att förflytta sig mot en än mer klimatsmart produktion.

2. Arbeta för en god djurhälsa, hög överlevnad och hållbara djur

Med förbättrad djurhälsa ökar produktionseffektiviteten och dödligheten minskar, vilket innebär att fler djur når konsument. Antalet självdöda och avlivade djur som går till kadaverhantering minskar, men även andelen ofrivilligt slaktade kor. När ett ungdjur dör är alla insatser under uppfödningen bortkastade och både ekonomiska kostnader och påverkan på klimat adderas till varje kilo kött som till slut når konsumenten.

Hållbara djur är en annan viktig aspekt. Att föda upp rekryteringsdjur är en investering som börjar betala sig först när kon har kalvat flera gånger. Tidiga och oplanerade utgångar bli därför mycket kostsamma, vilket också gäller betäckningstjurar. Utöver goda rutiner krävs det också att kommande avelsdjur väljs med omsorg genom tillförlitlig dokumentation. En god djurhälsa och hållbara djur är lönsamt och något som de allra flesta djurproducenter självklart eftersträvar, men är inte alltid så lätt att lyckas med på gården. Ibland krävs större förändringar och även investeringsvilja, men många gånger kommer man långt genom strikta och noggranna rutiner. Potentialen bedöms som god både på gårds- och branschnivå då djurhälsan alltid kan bli bättre, men har såklart störst effekt på gårdar där djurhälsan är ett problem.

3. Ombesörj snabb utgång av improduktiva djur

Den här åtgärden gäller i första hand dikor. Det kan vara dikor som inte har blivit dräktiga, som har kastat eller som har förlorat sin kalv. Genom att ha koll på omlöp, dräktighetsundersöka och slaktplanera kan utgången av improduktiva djur optimeras.
Om en diko skulle förlora sin kalv på våren så händer det att man ändå väljer att behålla kon för att den ska kunna beta marker med hög miljönytta och bidra till bevarande av biologisk mångfald. Antingen väljer man då att slakta kon på hösten eller så betäcks hon under betessäsongen. Att behålla en ko som inte är dräktig över vintern är inte en god affär och leder dessutom till mer utsläpp av växthusgaser utan att öka mängden kött.

Det är lönsamt att tidigt upptäcka och slakta improduktiva djur, det kräver oftast inga höga investeringar, utan handlar mer om management. Potentialen för den här klimatåtgärden bedöms som god då det finns mycket kvar att göra både på gårdsnivå och i branschen för att snabba på utgången av dessa improduktiva djur.

4. Arbeta strategiskt för att gårdens betesmarker ska ge bästa avkastning

Genom att ha en strategi för gårdens betesdrift ökar chanserna för en god avkastning både vad det gäller markens och djurens avkastning. Det leder till en minskad markanvändning per djur och en optimerad tillväxt för djuren under betesperioden. Utöver att en större andel av betesgräset används till tillväxt i förhållande till underhåll, så minskar också behovet av kompensation av foder på stall för förlorad tillväxt under betesperioden.

Detta i sin tur leder till lägre användning av fossilt bränsle för skörd av foder. Det leder också till en ökad kolinbindning på grund av en större andel vall i foderstaten efterföljande stallperiod, när ingen tillväxtkompensation krävs. För åtgärden finns det god potential både på gårds- och branschnivå, där långt ifrån allt är gjort.

5. Säkerställ hög daglig tillväxt hos kalvar och ungnöt

Använd ungdjurens tillväxtkapacitet, både på bete och stall. För uppfödning av ungtjurar till slakt finns allt att tjäna på genom att utfodra för en hög tillväxt per dag. Genom att använda ett vallfoder av hög kvalitet så kan kraftfoderanvändningen minska och man uppnår ändå samma slutresultat. När ungdjurens tillväxtkapacitet tillvaratas går en större andel av fodret till produktion medan andelen foder som går till underhåll minskar. Djuren blir slaktmogna tidigare och uppfödningstiden förkortas, vilket har stor betydelse för produktionseffektiviteten.

Inom nötköttsproduktionen finns det flera olika uppfödningsmodeller. En del av dessa, till exempel stut och kviga, innebär att djuren har en planerad lägre tillväxthastighet för att de inte ska ansätta fett för tidigt. För stutar och kvigor är det viktigt att de även växer under betesperioden för att tillvarata deras tillväxtpotential. Det är värdefullt både ur ekonomisk och klimatmässig synpunkt att slippa kompensera en utebliven tillväxt på bete med en ökad utfodring på stall.

Ser vi till slaktstatistiken är potentialen hög för åtgärden, med genomsnittliga slaktåldrar långt över ekonomiskt och miljömässigt optimum. Detta gäller även för kvigor och stutar som enligt slaktstatistiken har en mycket lägre genomsnittlig tillväxt än vad som är befogat sett till deras tidiga fettansättning. Här finns mycket att tjäna för nötköttsproducenten och klimatet.

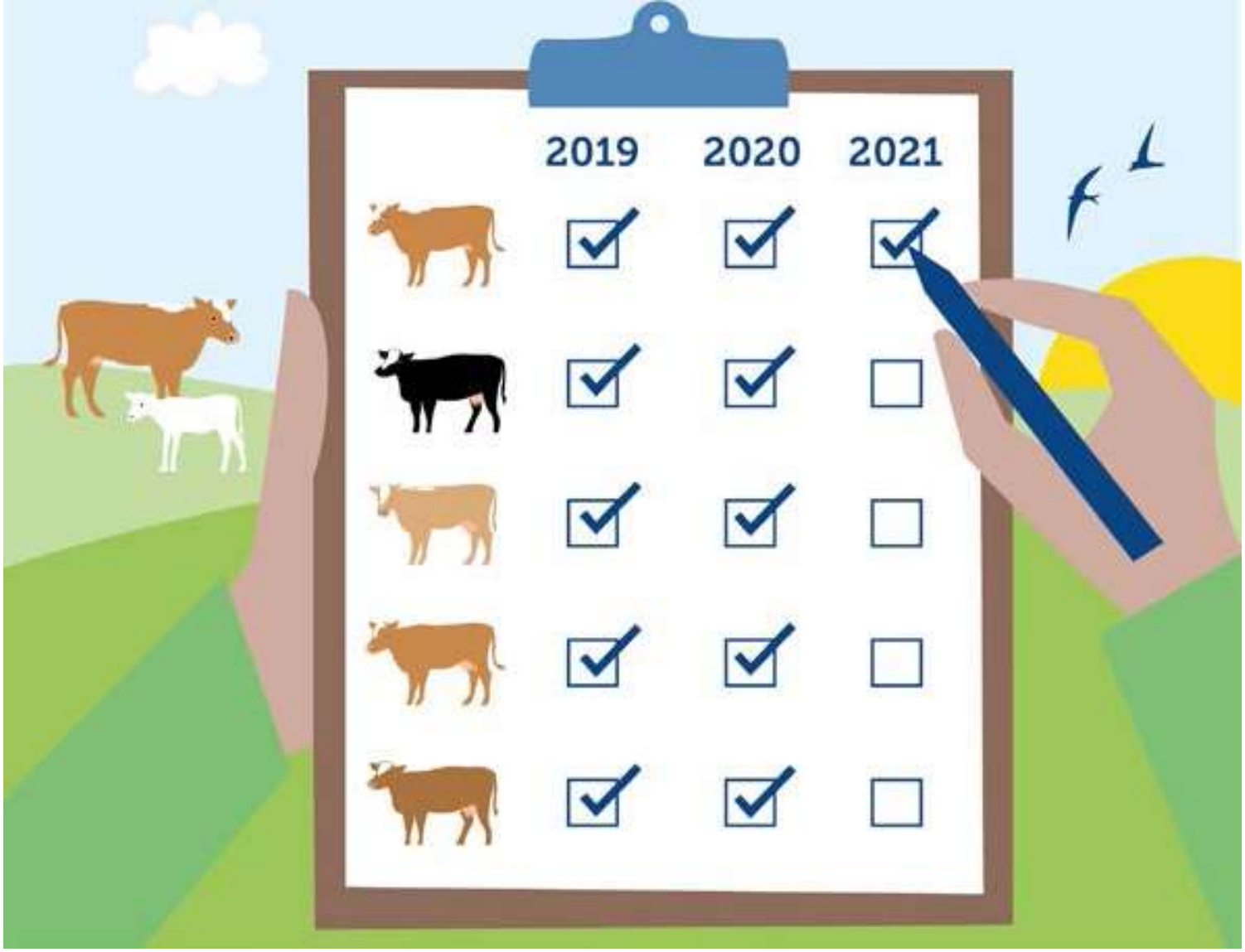

6. Sträva efter en kalv per ko och år

Åtgärden är ett känt nyckeltal inom dikalvsuppfödningen och är starkt kopplat till ekonomin. Generellt är en avvand kalv om året dikons enda avkastning, utöver miljönyttan att hålla landskapet öppet och bidra till den biologiska mångfalden. Uteblir kalven blir det mycket kännbart ekonomisk och klimatmässigt med en obefintlig produktionseffektivitet. Även om kon varken är dräktig eller lakterande så går det åt förhållandevis stora mängder foder i underhåll till en fullvuxen diko under ett år, inte minst om kon själv får bestämma mängderna.

För att lyckas med en kalv per ko och år krävs ett noggrant avelsurval för fertila djur, optimal utfodring och strikta rutiner. Potentialen för åtgärden finns främst på gårdsnivå, där det förekommer stora variationer.

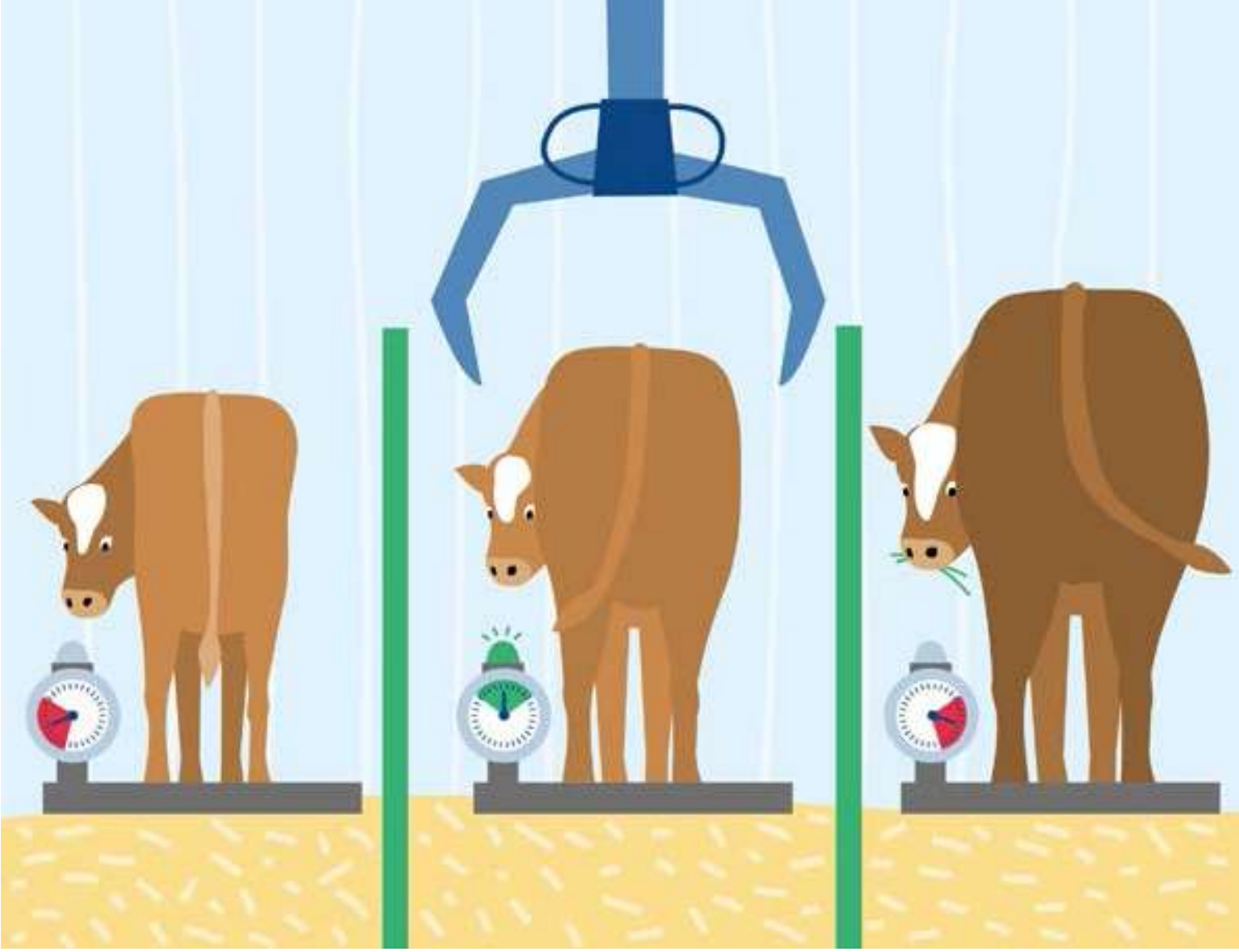

7. Slakt vid optimal tidpunkt

Det är inte bara viktigt ur ekonomisk synvinkel med slakt vid optimal tidpunkt utan även ur klimathänseende. Slakt vid optimal tidpunkt innebär att djuret ska ha uppnått slaktmognad. Det vill säga när djuret har uppnått den fettansättningen på slaktkroppen som marknaden efterfrågar och slakteriet därmed betalar för. Ansättning av fett är kostsamt på grund av vävnadens höga energiinnehåll. När djuret har uppnått slaktmognad kommer en högre andel av tillväxten bestå av fett vilket ökar foderåtgången per kilo tillväxt och därmed sjunker produktionseffektiviteten.

Även att slakta vid för låg vikt och låg fettansättning är kostsamt. Inköp eller uppfödning av kalv kan ses som en startkostnad, både ekonomisk och klimatmässigt för uppfödningen. Vid för tidig slakt blir startkostnaden i förhållande till slaktutbyte och avräkningspris alltför hög.

För att lyckas med slakt vid optimal tidpunkt är noggrann planering och uppföljning av sin uppfödning viktig. Det är också viktigt med en tillgång som möter efterfrågan för att undvika slaktköer, tomma eller överfulla stallar. Här finns en branschpotential att bli bättre men det är en stor utmaning, inte minst för att parera det oförutsägbara, som torka och pandemier.

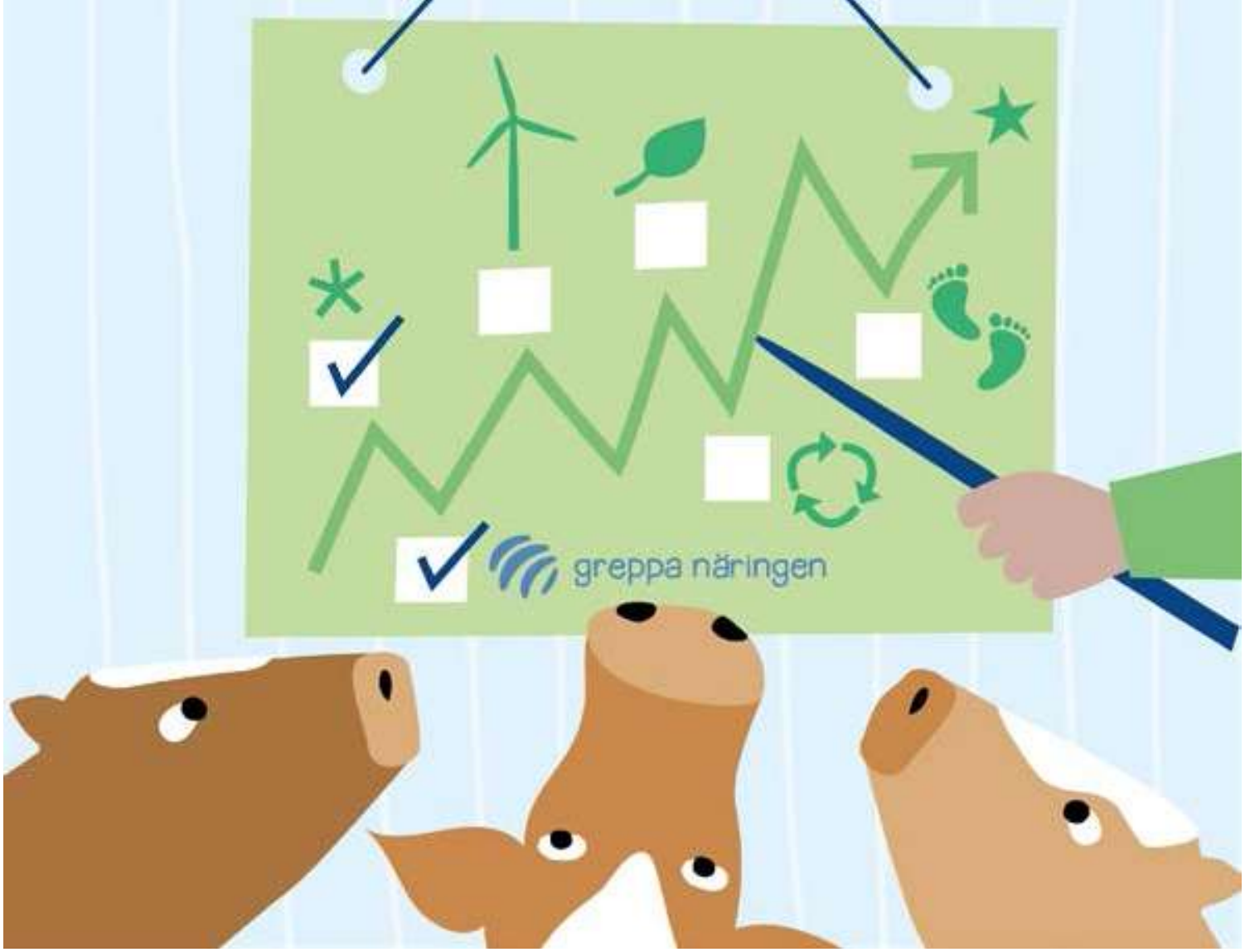

8. Arbeta strategiskt med klimat, kretslopp och miljö på gården

Chansen till förbättring ökar genom att sätta mål och ta fram en strategi för att arbeta mot det utsatta målet. Klimat, kretslopp och miljöarbete är inget undantag. Ett sätt att göra detta på är att gå med i Greppa näringen. Alla som ansluter sig till Greppa näringen får ett startbesök och upprättar en växtodlingsbalans. Utifrån det upprättas en plan för gårdens fortsatta arbete där det kan bli aktuellt att genomföra modulerna klimat- och energikollen. Ser man till bransch finns det här en stor potential. De specialiserade köttproducenterna står för en liten andel av de genomförda energi- och klimatkollen inom Greppa näringen så här långt.

Den här åtgärden är också märkt med en blomma vilket innebär att den anses kunna bidra till biologisk mångfald. Om man återigen tar Greppa näringen som ett exempel så finns där valbara moduler som kommer att gynna den biologiska mångfalden i framförallt foderodlingen.

9. Tillämpa ett strikt smittskydd

Friska djur är en förutsättning för en hög produktionseffektivitet och därmed är ett strikt smittskyddsarbete en viktig klimatåtgärd. Som de allra flesta klimatåtgärder är den också starkt kopplad till ekonomin. Att hålla smittor borta från djuren är lönsamt men kan vara svårt att genomföra i praktiken på gården. Med många djur i flera olika ålderskategorier och vid inköp av djur är smittskyddet en utmaning. I dessa situationer är det därför viktigt med strikta smittskyddsrutiner som noggrant efterlevs. Exempel på smittskyddsrutiner är karantän, tvätt och desinficering av stallar mellan omgångar och att tillhandahålla skyddskläder till besökare. Sverige har som land ett mycket gott smittskyddsläge, men på gårdsnivå kan det finnas potential. I synnerhet i besättningar som har expanderat och därmed fått ett ökat behov av att tillämpa ett strikt smittskydd.

10. Minska lagrings- och utfodringsförluster för vallfoder

En stor andel av klimatpåverkan kan härledas till foder och utfodring där vallfoder är det huvudsakliga fodermedlet. Noggranna rutiner och effektiv vallfoderkedja i samband med skörd minskar risken för skördeförluster. Det kan gälla packning, pressning, antal lager plast, hemkörning från fält, skydd mot fåglar och gnagare, val av grödor, torkningstid på fält med mera. Här kan ensileringsmedel också vara till en stor nytta.

Även i samband med utfodring kan stora vallfoderförluster uppstå genom nedtrampning runt foderhäckar, uttag som inte är dimensionerade till storlek på silo eller rådande väderlek. Överutfodring kan kanske också ses som en utfodringsförlust. Potentialen för åtgärden finns framförallt på gårdsnivå. Spridningen på gårdsnivå är med all säkerhet stor, men alla kan göra något för att bli bättre. Att minska lagrings- och utfodringsförluster för vallfoder är en åtgärd som bedöms som lönsam, genomförbar på gård men kan kräva investeringar beroende på vad som orsakar problemet.